

Η σημασία της Θρησκευολογίας για το Ομολογιακό Μάθημα των Θρησκευτικών (Prof. DDr. Martin Rothgangel, Καθηγητής Θρησκευτικής Παιδαγωγικής και Κοσμήτορας της Προτεσταντικής Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Βιέννης)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Το κείμενο που ακολουθεί και παρατίθεται σε συνέχειες, αποτελεί την εισήγηση του κ. Martin Rothgangel, Καθηγητή Θρησκευτικής Παιδαγωγικής και Κοσμήτορα της Προτεσταντικής Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Βιέννης, στην Συζήτηση Στρογγυλής Τραπέζης με θέμα **“Μάθημα των Θρησκευτικών και Θρησκευολογία: Σχέση αντιπαράθεσης ή συνύπαρξη παιδαγωγικής αναγκαιότητας;”**. Η συζήτηση πραγματοποιήθηκε στο Τμήμα Θεολογίας Α.Π.Θ. την Παρασκευή 9 Δεκεμβρίου 2016. Η απόδοση της εισήγησης στα ελληνικά έγινε από τον Αθ. Στογιαννίδη, Επικ. Καθηγητή Σχολικής Παιδαγωγικής και Διδακτικής

Είναι πραγματικά αξιοσημείωτο, αξιότιμοι κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, αξιότιμοι φοιτητές, το γεγονός, πως, όταν παρουσίασα τις βασικές σκέψεις αυτής της εισήγησης στον θρησκευτολόγο, παλαιότερα συνάδελφό μου στο Πανεπιστήμιο του Göttingen, κ. Andreas Grünschloss, εκείνος προφήτεψε ότι οι συνάδελφοι της Θρησκευτολογίας θα με «κάψουν ζωντανό» ρίχνοντάς με σ' ένα ηφαίστειο. (Σε σχέση με την πρώτη έκδοση αυτής της εισήγησης την οποία και παρουσίασα τότε στον Andreas Grünschloss, έχουν γίνει εν τω μεταξύ δύο τροποποιήσεις· έτσι ελπίζω...ότι θα μπορέσω να επιστρέψω στην πατρίδα μου σώος και αβλαβής). Στην πραγματικότητα, υπάρχουν διαφορετικοί λόγοι για τους οποίους το παραπάνω θέμα είναι ιδιαίτέρως επίκαιρο και διακρίνεται για μία εξαιρετική ευαισθησία.

Φωτο: Σπύρος Δρόσος

Κατά πρώτον λόγο, η επιστήμη της Θρησκειολογίας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένας «υποβόσκων/κρυφός επιστημονικός κλάδος» („hidden discipline“).[1] Αυτό σημαίνει, ότι το γνωστικό της αντικείμενο όχι σπάνια παρεξηγείται, ή – με διαφορετική διατύπωση – το ότι αποδίδονται στην επιστήμη αυτή εσφαλμένες αρμοδιότητες και παράλληλα εγείρονται εσφαλμένες αξιώσεις γι’ αυτήν.

Κατά δεύτερον λόγο, ο τρόπος με τον οποίον αξιολογούν οι θρησκευολόγοι τη σχέση τους με την επιστήμη της Θεολογίας παρουσιάζει μία ποικιλομορφία.[2] Εν προκειμένω, δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε την ανταγωνιστική σχέση μεταξύ Θεολογίας και Θρησκειολογίας, όπως επίσης και την «κυρίαρχη» θέση της Θεολογίας που παρατηρείται στις γερμανόφωνες χώρες. Αυτό οδηγεί τους θρησκευολόγους στο να είναι ιδιαιτέρως ευαίσθητοι όσον αφορά στη σχέση τους απέναντι στη Θεολογία. Πέρα από αυτό, ισχύει γενικότερα το γεγονός, πως δεν είναι καθόλου εύκολο να διακρίνουμε με σαφήνεια τα όρια μεταξύ Θρησκειολογίας και Θεολογίας, καθώς – παραθέτοντας στο σημείο αυτό τα λόγια του θρησκευολόγου Klaus Hock από το Rostock – «εδώ έχουμε να κάνουμε με δύο στενά συνδεδεμένους και συναφείς επιστημονικούς κλάδους οι οποίοι αλιεύουν στα ίδια θολωμένα νερά», [3] έχοντας μεταξύ τους πολλές αντιστοιχίες τόσο ως προς το γνωστικό αντικείμενο όσο και ως προς τα μεθοδολογικά εργαλεία.[4]

Τρίτον, υφίσταται επίσης ένα σημείο ανταγωνισμού αναφορικά με το Μάθημα των Θρησκευτικών, ως προς το ότι τόσο η Θεολογία όσο και η Θρησκειολογία θεωρούνται ως επιστήμες, εκ των οποίων η Θρησκευτική Παιδαγωγική αντλεί τα περιεχόμενα που προορίζονται για τη διδακτική πράξη του Μαθήματος των Θρησκευτικών. Και στην περίπτωση αυτή, η Θεολογία κατέχει στις γερμανόφωνες χώρες μία κυρίαρχη θέση. Εξαιρέσεις, όπως το ομοσπονδιακό κρατίδιο Brandenburg (Σημείωση του Μεταφραστή – εις το εξής Σημ. τ. Μετ: – στο οποίο δεν διδάσκεται το Ομολογιακό Μάθημα των Θρησκευτικών, αλλά το μάθημα *Lebensgestaltung – Ethik – Religion* (= Διαμόρφωση του τρόπου ζωής – Ηθική – Θρησκεία), ή ακόμη και θρησκευοπαιδαγωγοί όπως ο Jürgen Lott, επιβεβαιώνουν τον κανόνα. Ταυτόχρονα, εάν ρίξουμε μια ματιά στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, βλέπουμε ότι η Θρησκειολογία διαδραματίζει έναν κεντρικό ρόλο εκεί όπου το Μάθημα των Θρησκευτικών (*Konfessioneller Religionsunterricht*) δεν είναι Ομολογιακό αλλά ένα μάθημα που απλώς πληροφορεί για τις θρησκείες (*religionskundlicher Unterricht*).

Εν τέλει, πρόκειται για ένα ζήτημα που αφορά στο προφίλ και το περιεχόμενο του Μαθήματος των Θρησκευτικών – δηλ. ομολογιακό, «οικουμενικό», πληροφοριακό –

και ταυτόχρονα για ένα πρόβλημα το οποίο κατά τη δεκαετία του 1990 συζητήθηκε μέσα σ' ένα κλίμα έντονων αντιπαραθέσεων. Παρόλο που η συζήτηση αυτή τα τελευταία χρόνια έχει καταλαγιάσει, θα μπορούσε να ξεκινήσει εκ νέου λόγω ζητημάτων πρακτικής φύσεως: Και μόνο το γεγονός ότι το μαθητικό δυναμικό μίας συγκεκριμένης τάξης κατανέμεται σε διαφορετικά επιμέρους τμήματα κατά τη διάρκεια του Μαθήματος των Θρησκευτικών, καθιστά ευνόητο ότι το Ομολογιακό Μάθημα έχει αναμφισβήτητα ορισμένα μειονεκτήματα. Πέρα από αυτό, νομίζω ότι είναι αναγκαίο να διαμορφωθεί το Μάθημα των Θρησκευτικών με τέτοιο τρόπο, ώστε να συνδυάζει αρμονικά ως βασικά δομικά του στοιχεία τόσο μία συγκεκριμένη ερμηνευτική προοπτική (Positionalität) όσο και την ικανότητα διαλόγου (Dialogfähigkeit).[5]

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, τίθεται το ερώτημα, κατά πόσο η Θρησκευσιολογία ενέχει μία ιδιαίτερη σημασία για το Ομολογιακό Μάθημα των Θρησκευτικών ή – χρησιμοποιώντας μια άλλη διατύπωση – σε ποια σημεία θα πρέπει να οριοθετήσουμε τον ρόλο και την αξία που μπορεί να έχει η Θρησκευσιολογία για το Ομολογιακό Μάθημα των Θρησκευτικών.

1. Ψηλαφίζοντας τη σημασία της Θρησκευσιολογίας για το Ομολογιακό Μάθημα των Θρησκευτικών: Γενικές Οδηγίες για το Μάθημα των Θρησκευτικών και τοποθετήσεις αναφορικά με την εκπαίδευση των διδασκόντων.

Η Θρησκευσιολογία ως επιστήμη θα μπορούσε να οριστεί ως εξής: «είναι η εμπειρική, ιστορική και συστηματική έρευνα του θρησκευτικού φαινομένου και των θρησκευιών». [6] Με αυτή την έννοια, το πεδίο έρευνας των θρησκευσιολόγων χαρακτηρίζεται από μία ποικιλία: Ιστορία των Θρησκευμάτων, Φαινομενολογία της Θρησκείας, Κοινωνιολογία της Θρησκείας, Εθνολογία της Θρησκείας όπως επίσης και Ψυχολογία της Θρησκείας.[7] Μέσα από αυτή την προσέγγιση του γνωστικού της αντικειμένου, η σημασία που μπορεί να έχει η Θρησκευσιολογία για το Ομολογιακό Μάθημα των Θρησκευτικών είναι εν προκειμένω περισσότερο από εμφανής. Και τούτο για τον εξής λόγο: Μία Θρησκευτική Παιδαγωγική δεν θα μπορούσε να ανταποκριθεί στα σύγχρονα δεδομένα χωρίς να λάβει υπόψη της επισημάνσεις που προέρχονται από τον χώρο της Ψυχολογίας της Θρησκείας καθώς και της Κοινωνιολογίας της Θρησκείας. Στη συνέχεια θα ήθελα να εστιάσω την προσοχή μου περισσότερο στην ανάλυση του παρακάτω θέματος: κατά πόσο και με ποια έννοια η Διαθρησκευτική Μάθηση (interreligiöses Lernen) [8] δηλ. η πραγμάτευση του θρησκευτικού φαινομένου και των θρησκευιών διαδραματίζει κάποιον ρόλο εντός του πλαισίου του Ομολογιακού Μαθήματος των Θρησκευτικών. Το ενδιαφέρον μου αυτό υπαγορεύεται από την πεποίθησή μου ότι

τα θέματα αυτά δεν είναι δυνατόν να εξεταστούν χωρίς μία θρησκευολογική εμπειρογνωμοσύνη.

(συνεχίζεται)

[1] Όπως αναφέρει ο G. Löhr επικαλούμενος τον R.E. Wentz (πρβλ.: G. Löhr, „Vorwort“, στο: του ιδίου. (Hg.), Die Identität der Religionswissenschaft. Beiträge zum Verständnis einer unbekannten Disziplin (= Greifswalder theologische Forschungen 2), Frankfurt u.a. 2000, σσ. 7-9, εδώ: σελ. 8.

[2] Σχετικό παράδειγμα εν προκειμένω είναι οι αντιθετικές απόψεις του G. Sundermeier, Was ist Religion? Religionswissenschaft im theologischen Kontext. Ein Studienbuch, Gütersloh 1999, ιδιαίτερα: σελ. 214 κ.ε..) όπως επίσης πρβλ. και: H.-J. Greschat, Was ist Religionswissenschaft?, Stuttgart u.a. 1988, ιδιαίτερα σσ. 129 κ.ε..). Για την αντίστοιχη συζήτηση προσφέρει μία πολύ καλή εικόνα η μελέτη: G. Löhr, Identität....

[3] K. Hock, „Religionswissenschaft für Theologen? Oder: Was Theologen schon immer über Religion(en) wissen wollten (aber sich nie zu fragen trauten)“, στο: G. Löhr, Identität..., σσ. 35-77, εδώ: σελ. 36.

[4] Πρβλ. π.χ. A. Grünschloß, „Religionswissenschaft und Theologie - Überschneidungen, Annäherungen und Differenzen“, στο: G. Löhr, Identität..., σσ. 123-158, εδώ: σελ. 137 υ.ö.

[5] Θα ήθελα στο σημείο αυτό να διατυπώσω με σαφήνεια την προσωπική μου τοποθέτηση: Δεν είμαι τόσο υποστηρικτής του Ομολογιακού Μαθήματος των Θρησκευτικών· περισσότερο τάσσομαι υπέρ ενός Ομολογιακού-Διαλογικού Μαθήματος των Θρησκευτικών· δηλ. με εκπροσωπεί εκείνη η θέση που πρεσβεύει υπέρ της δυνατότητας ενός Χριστιανικού-Διαλογικού Μαθήματος των Θρησκευτικών, το οποίο εντάσσεται σε μία ομάδα επιμέρους διακριτών μαθημάτων· τα μαθήματα που συνθέτουν την ομάδα αυτή προσδιορίζονται από τα δεδομένα της εκάστοτε κοινωνίας· έτσι μπορεί π.χ. η ομάδα αυτή να συντίθεται από το Χριστιανικό-Διαλογικό Μάθημα των Θρησκευτικών, από το Μουσουλμανικό Μάθημα των Θρησκευτικών και/ή από το Ιουδαϊκό Μάθημα των Θρησκευτικών, όπως επίσης και από το Μάθημα της Ηθικής ή της Φιλοσοφίας.

[6] K. Hock, Einführung in die Religionswissenschaft, Darmstadt 2002, 7 (η υπογράμμιση δεν βρίσκεται στο πρωτότυπο).

[7] Πρβλ.: ό.π., σελ. 5κ.ε.

[8] Η θρησκευοπαιδαγωγική συζήτηση στη Γερμανία γύρω από τη διαθρησκειακή αγωγή ξεκινά περίπου στη δεκαετία του 1990 και οδηγεί ένα βήμα παραπέρα το ζήτημα της αναφοράς σε άλλες θρησκείες, με το να εντάσσει την οικεία θρησκευτική παράδοση μέσα στο πλαίσιο της μαθησιακής διαδικασίας. Πρβλ. για το θέμα αυτό: Chr. Bochsinger, Interreligiöses Lernen in religionswissenschaftlicher Perspektive, στο: Praktische Theologie 38 (2003), σσ. 86-96, και κυρίως: P. Schreiner / U. Sieg / V. Elsenbast, Handbuch interreligiöses Lernen, Gütersloh 2005.